

З батьком я жив дуже мало. Це були переважно короткочасні зустрічі. Може тому вони і запали мені в пам'яті. Перше, що запам'яталося, то було побачення з батьком у в'язниці на Бригідках. Запам'яталось мені, як ми з мамою зайшли в кімнату побачень. То було велике приміщення, в якому давали побачення відразу кільком в'язням. Там уже було багато людей.

Нараз я побачив, як з протилежних дверей увійшов батько в супроводі польського поліціанта. Я добре затямив, що він був у сірому вбранні, усміхнений.

Батько обняв маму. Хотів узяти мене на руки, але я чомусь налякався поліціанта. Той мене успокоював, та даремно.

Тоді батько взяв мене на руки і я заспокоївся.

Наступна наша зустріч відбулася приблизно за рік. У 1938 році. Батько тільки що вийшов з в'язниці. Приїхав до Оглядова, де ми мешкали тоді з мамою.

Він був пристрасним кіннотником. Любив коней, добре їздив верхи. У мого діда Романа Березинського були гарні коні. Були й сідла.

Батько в один з перших днів осідлав коня, щоб проїхатися верхи. Посадив у сідло і мене. Я, малий, не втримався і скотився. Можливо, трохи й перелякався, але то не відбило в мене охоти їздити верхи. З часом я став таким самим аматором верхової їзди, як мій батько і брат матері Юрко Березинський.

Потім було ціле літо на Дністрі, в селі Раківець. Там був парохом отець Руденський — наша далека родина.

Наступного разу мені довелося зустрітися з батьком уже в Кракові, в 1939 році. Тільки що впала Польща. Большевики зайняли Галичину по Буг і Сян. По той бік були німці. Ми з мамою перейшли кордон коло Томашева. І через Ярослав поїхали до Кракова. Приїхали раненько. Ідемо по плянтах коло університету...

Нараз бачу: назустріч іде батько. Я дуже втішився. Кинувся йому на шию. Він повів мене з мамою на нове мешкання, яке щойно підшукав.

Там, на вулиці Урядничій, мешкали ми коло року (який там номер, не пригадую. Наосліп і нині потрапив би).

Життя на Урядничій запам'яталося мені особливо тим, що моя мама тоді поїхала з поворотом до Галичини. Хотіла забрати своїх батьків. Вони не погодилися виїжджати, і вона повернулася назад до Кракова.

Не було її понад місяць. Потім вона поїхала на курси до міста Бресляв (тепер місто Вроцлав). Вчилася там місяців три.

Увесь цей час ми проводили з батьком удвох. Яке то було райське, кавалерське життя!

Ранком ми вставали. Батько готував сніданок. Переважно яєшню і каву, або чай. Потім ми йшли — я до школи, він по справах. Обідали ми в “Українському касині”, що було тоді своєрідним осередком української еміграції в Кракові.

По тому в мене домашні завдання, забави та інше, а в нього праця.

Вечеряли також в касині. Крім тих днів, коли у батька були зустрічі і він затримувався до пізньої ночі. Тоді я вечеряв вдома і залишався на господарстві.

Батько у той час був провідником ОУН на Генеральне Губернаторство. Йому підпорядковувались західньоукраїнські землі — Лемківщина, Посяння, Холмщина та Підляшся.

Він часто їздив туди у справах. В таких випадках залишав мене на пару днів у когось зі знайомих.

В часи того “кавалерського життя” батько привчив мене до двох речей: пунктуальності і зброї. Коли я кудись ходив, то він визначав годину, о котрій я маю повернутися додому. І я не мав права спізнитися ні на хвилину.

У батька була пістоля. Він витягував з неї набої і вчив мене користуватися нею. Пояснював відмінності між різними системами. З того часу у мене з'явилася любов до зброї.

У 1940-му році ми переїхали з Урядничої на Зелену 22. Поруч, в будинку № 20, був Провід ОУН (бандерівців), а в будинку № 26 — Український Центральний Комітет (УЦК). Цей був мельниківський. У тому ж таки будинку (№ 26) знаходилась і Краківська філія мельниківського Проводу Українських Націоналістів (ПУН).

Ми займали велике помешкання на 5-му поверсі. Властиво, у нас була одна кімната. В іншій кімнаті мешкав член Проводу Іван Равлик. Його жінка Мирослава була сестрою у перших моєї мами. Там таки мешкали Ярослав Стецько та Степан Ленкавський.

У нас бували Лебедь Микола, Климишин Микола та інші чільні діячі Проводу.

Деколи приходив Степан Бандера. Збиралися в їдальні, вели неофіційні розмови. Переважно на політичні теми.

А то ж були 1940-41 роки. Франція, Бельгія, Голландія, Норвегія... Потім були Югославія і Греція. Відчувалося наближення війни з СРСР.

Обговорювалися нинішні і завтрашні проблеми. Я крутився серед них. Слухав ті розмови. Дихав тим повітрям. І хоч мені було 7-8 років, я вперше задумався над політичними проблемами. Для мене то була своєрідна школа. В 10-11 років я вже читав Макіявеллі.

Весною 1941 року зорганізувався Український Легіон. Мій батько став одним з його командирів, і ми досить довго уже не бачилися. За винятком двох короткочасових зустрічей. Тоді, коли він мав перепочинок. Ми не бачилися до Різдва 1943-го.

Тоді розв'язали Легіон. Демобілізували рядових і підстаршин. Старшин Легіону відвезли до Німеччини, Батько зрозумів, що йому не минути арешту як членові Проводу. Тому він, ще в однострої німецького старшини, вийшов з вагону на пероні львівського двірця, пройшов непоміченим коло варті і зник.

По короткім часі він очолив недавно утворену Українську Повстанську Армію.

Його головна квартира знаходилась тоді, у 43-му, недалеко від Бібрки коло Львова. Але він часто бував в організаційних справах у Львові.

Я ходив на стрічі з ним. Переважно то були Погулянка і Личаківський цвинтар. Надзвичайно цікаві то були зустрічі. І дали вони мені дуже багато.

На Личаківському цвинтарі була частина, тепер майже зруйнована, яка тоді називалася цвинтарем “оброньцув Львова”. То були поховання тих, що загинули в боях з українцями в листопадові дні 1918 року. А також тих, що загинули у 1920 році в боях з армією Будьонного.

Серед інших там було поховання гарцерів (польських пластунів). Це були ще діти, 14-15 років. Загинули вони в листопадові дні.

Мій батько привів мене до тої могили і сказав, що це є свідчення високого патріотизму поляків, їх молоді. І шкода, що ми у ті дні не мали такого.

Походи на той цвинтар змусили мене задуматися і над проблемою патріотизму взагалі, і подіями того часу. Тим більше, що батько оповідав мені якимось, що у ті листопадові дні він плакав гіркими сльозами, що він, 11-річний хлопець, надто малий, щоб взяти до рук зброю.

Ще пригадую такий випадок. У 1944 році був оголошений набір до “СС-юнаків”. Це були протилетунські формування, у які набирали юнаків, починаючи з 14 років.

З плякатів дивилися на нас хлопці в сірих одностроях з нашивкою “СС” та золотим левом з коронами на блакитному тлі. Тим самим левом, який носила дивізія “Галичина”. Мене вабив однострій, зброя, яку мали взяти до рук ті юнаки. І я не дуже задумувався. Як на свій вік, я був рослим, сильним. Вирішив, що на потрібних посвідченнях легко зроблю з 1933 року народження 1930-ий. І мені повірять. Я рішуче сказав мамі, що піду до “СС-юнаків”. Мама поскаржилась батькові. При наступній зустрічі батько велів мені розказати все. Я виклав свої міркування, сказав, що большевики наближаються до Галичини і я буду воювати з ними.

Такий настрої був тоді не тільки в мене, але в переважної більшості галичан. Батько вислухав усе це і сказав, що підемо ми всі, багато з нас загине і, припустім, завоюємо перемогу Німеччині. Утвориться велика і сильна німецька імперія. Минуть роки, і український селянин буде читати, очевидно, по-німецьки про велич і славу тої імперії. А чи подумає він, що й ми, українці, можемо мати щось подібне? Не подумає, бо він буде рабом тої імперії і не зможе себе уявити в іншому стані. Спитав, чи я за то піду проливати свою кров? Потім додав, що я сам маю право вирішувати, як мені далі бути, бо він тільки висловив свою думку і не хоче накидати мені якогось рішення.

Характерним у наших взаєминах було те, що, власне, в поважних питаннях він говорив зі мною не як батько, а як старший досвідчений товариш. Після певного роздуму я приходив у такому випадку до переконання, що слушність має все таки він.

І тут я опустил голову і тихо сказав: “Добре, татусю, я не піду до “СС-юнаків”.

Пригадую, що там таки, на Личаківському цвинтарі, він одного разу в розмові сказав: “Ми погодимося і на большевицьку Україну, якщо то буде Україна дійсно самостійна”.

Довго я не міг зрозуміти і навіть прийняти тих слів. Мусила минути війна. Мусили ми побачити ту національну руїну, яку маємо нині, порівняти її з тим, що мають нині поляки, чехи, мадяри у сфері національній, щоб переконатися, що й тут він мав рацію.

Прихід советів до Галичини на довший час перервав мої зустрічі з батьком. Був арешт цілої нашої родини, дитячі будинки у Чорнобилі та Сталіно (нині Донецьк). Була втеча з Донеччини.

В Галичині я зумів через підпілля встановити зв'язок з батьком. І ось нова зустріч в лісі коло села Підгороддя на Рогатинщині (Івано-Франківська область). Був кінець вересня або початок жовтня 1947 року. Майже цілу ніч ми говорили про нашу родину, її арешт, дитячий будинок, втечу з нього, мандри по Україні та інше.

Тоді, власне, батько мені сказав, що вони, тобто підпілля, борються не за те, щоб помститись за жертви, а за те, щоб подібне не могло більше повторитися. Згодом додав, що я, очевидно, мрію про підпілля, збройну боротьбу, але то тепер не на часі — я повинен вчитися. Бо воно, старше покоління, приречене загинути у цій збройній боротьбі, бути фізично винищеним. Мине час, і ми, моє покоління, маємо піднімати народ на боротьбу за нашу державність. А хто буде це робити, коли ми, такі молоді, будемо знищені? Інша справа, якби склалась така ситуація, що можливе повстання проти окупантів. Тоді він не мав би нічого проти того, щоб я пішов воювати. Він благословив би мене на такий чин і навіть, якби мені довелося загинути в цій боротьбі, то як би йому не було то тяжко, він сприйняв би мою смерть як гідну. Смерть за свій нарід. І знов, хоч і з неохотою, але я попросився з думкою йти в УПА. Не міг не признати слушности його слів.

Наступна зустріч відбулася у Львові на Замарстинові у помешканні Ярослава Давидовича. Були ми разом кілька годин. Розмовляли про те, що треба буде поїхати і

забрати з дитячого будинку у Сталіно мою семирічну сестру Марію. Поговорили й про моє життя-буття, про пляни на майбутнє. Під вечір розійшлися. Було 17 січня 1948 року. Живим батька мені вже не довелось побачити.

...Я був уже досить “старим” в'язнем. Прецінь, відбув два роки у слідчих в'язницях МГБ. Сидів у той час один. На допити тоді брали вночі. Переважно допитували до 2-3-ої години ночі. Під ранок в'язниця затихала. Змучені допитами в'язні міцно спали.

Спав у ту ніч і я. Спав неспокійно, снилися примарні сни. Над ранок прокинувся. Якась невідома тривога мучила мене. Сам не міг пояснити, що то таке. Сів, закурив. Тривога не покидала. Ліг, щоб трошки ще подрімати, але сон не йшов до мене. Та вже й не було часу: шоста година ранку — ранкова зоря. Ми, в'язні, мусимо вставати. Починається звичайна в'язнична метушня.

Минув сніданок, сплигло ще 2-3 години, і десь о годині 11-ій за мною прийшли. Повели не на допит у кабінет слідчого, а в приміщення адміністрації. В кімнаті чергового стояв мій слідчий майор Гузеєв, були ще якісь незнайомі мені гебісти у цивільному. Від них відрізнявся один в шапці, солдатській тілогрійці, ватних штанах. На ногах кирзові чоботи. Заперезаний широким старшинським ременем, на ньому пістоля. Попри все було видно, що то не рядовий: так одягнені їздили гебісти на операції, облави. Мені веліли дати руки, закували в кайданки, але не назад. Вивели на подвір'я, посадили до авта. Гебісти сіли поруч. Гузеєв дав мені закурити. З Лонцького поїхали в управління МГБ, на Пелчинській (тепер Дзержинського). Завезли на подвір'я. Чекати довелось з годину. Всі вийшли. Зі мною залишився один. Потім прийшов Гузеєв з іншими. Мене вивели.

На тому місці тепер нові забудови, а тоді там були гаражі МГБ. До нас приєднуються інші гебісти. Цілою групою, приблизно осіб 8-10, заводять мене в гараж.

Іду прямо. Нараз мене повертають наліво. Роблю кілька кроків і мимоволі зупиняюся: в одну мить я зрозумів усе, що сталося. Коло стіни гаражу солома. На солоні лежить людина, накрита цератою. Церата закриває усе тіло, крім ступнів. Одного погляду на ті ступні мені було досить, щоб зрозуміти, що я не помилився. Переді мною лежить батько з його характерним високим підбиттям.

Хтось з чекістів знімає церату. Батько лежить в білій вишиваній сорочці, в галіфе. Ноги босі. Видно, що його роззули. Бо ноги чисті, не забруднені. Сорочка розіпнена. На грудях спутався ланцюжок медальйону Богоматері. Ліва рука витягнена поздовж тіла. Права лежить на грудях. На сорочці під грудьми вище пояса видніють закривавлені сліди від куль. На правій скроні опалене волосся і на щоці запікся струмок крові. Обличчя спокійне. Без найменшої гримаси болю чи страху. Сірі очі відкриті і задавлені в далечінь.

Я клякаю на коліна. Гузеєв питає, чи я пізнаю. Відповідаю легким нахилом голови. Чую голоси інших гебістів: “Видишь, доходилсья, догулялсья!” Я мовчки схиляюсь, щоб поцілувати батькову правицю. Один з гебістів хапає мене за плече. Я скидаю руку з плеча, і мені дають спокій. Цілую батька в руку. Спазми стискають горло, але стримуюсь, щоб не заплакати. Щоб вони всі тут не побачили моїх сліз. І тут таки відчуваю своєрідну радість: не давсья їм живим. Знаю, що то значило б для нього в ті часи. Мене підхоплюють, зводять на ноги, випроваджують...

І ще роками мені снитиметься батько. Молодий, усміхнений, живий, а на правій скроні червоніє струмок крові...

...Минуло 40 років. Село Білогорща. Хата, де була криївка мого батька, де це все сталося. Зі мною моя сестра і син. Кладемо квіти коло хати. Здіймаю капелюх, щоб помолитися за упокій душі загиблого...

Львів, 1990 рік.   реклама: [ресторани на весілля у львові](#)